

LUNDS
UNIVERSITET

Kvinnorna och terrorismen

En dokumentstudie av primära sociala motivationsfaktorer bakom kvinnors engagemang i terrorgrupper samt av hur en kriminalisering av deltagande i en terrorgrupp kan påverka motivationen att engagera sig i terrorgrupper hos kvinnor i Sverige

Av Marita Krans

LUNDS UNIVERSITET

Rättssociologiska institutionen

Kandidatuppsats (RÄSK02)

Vårtermin 2019

Handledare: Patrik Olsson

Examinator: Martin Joorman

Abstract

What are the primary social motivational factors for women to join a terrorist group? There is a vision that women must be convinced by others to get involved in terrorism. In fact women are both capable and willing to make their own decisions to join. Behind these decisions are a number of motivational factors that governments and organizations need to have knowledge about in order to be able to create policies to prevent women from joining terrorist groups.

Using a normtheoretical perspective in a qualitative documentary analysis, this essay finds out what the primary social motivational factors are and the joining women's relation to the social norms in their society when it comes to joining a terrorist group.

The essay also looks at a new Swedish bill concerning criminalization of participation in a terrorist group. By using legal norms and social motivational factors the essay discusses how the motivation for women, who have once joined or wants to join a terrorist group, could be affected. The Swedish legal council does not agree with the bill as it is written today, instead they suggest that it contradicts the Swedish constitution. Furthermore, the definition of the term "participation" needs to be more specific in a legislation than it is in the bill.

Key words; legal norms, normtheoretical, participation, social motivational factors, social norms, swedish legislation, terrorism, terror group, women.

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till min handledare Patrik Olsson på Rättsociologiska Institutionen, för värdefull input, svåra frågor som krävde min eftertänksamhet samt tips, råd och uppmuntran längs vägen.

Ett varmt tack till Emma, för sällskap när jag behövde, många skratt och stort stöd när tankearbetet gick trögt.

Sist men inte minst ett varmt tack till min familj som tassat på tå när jag behövt skrivro och som accepterat många helger av frånvaro.

Innehåll

Abstract	2
Förord	2
1. Inledning	4
1.1 Problemformulering	5
1.2 Syfte	5
1.3 Frågeställningar	5
1.4 Rättssociologisk relevans	5
1.5 Avgränsningar	6
1.6 Begreppsförklaringar	6
2. Metod	7
2.1 Datainsamling	7
2.2 Systematisk litteraturöversikt	8
2.3 Analysmetod	10
2.4 Etiska överväganden	11
3. Tematisk litteraturöversikt	11
4. Teori	12
4.1 Om normer	13
4.2 Sociala normer	14
4.3 Rättsliga normer	15
5. Resultat av innehålls- och textanalys	16
5.1 Sociala motivationsfaktorer	16
5.1.1 Makronivå	16
5.1.2 Mesonivå	18
5.2 Ändringsförslag till svensk lagstiftning – en sammanfattning	18
5.3 Lagrådets yttrande – en sammanfattning	19
6. Analys av resultatet	21
6.1 Sociala motivationsfaktorer vs Sociala normer	21
6.1.1 Makronivå	21
6.1.2 Mesonivå	23
6.2 Straffbarhet för deltagande vs Rättsliga normer	24
7. Slutsatser	25
8. Avslutande diskussion	27
Referenslista	29
Bilaga 1	32

1. Inledning

“The outstanding characteristic of terrorists is their normality” (Martha Crenshaw 1982, se Post 2015).

Över tid har vi sett att vem som helst kan engagera sig i en terrorgrupp och utföra aktiviteter i dess namn; män, kvinnor och till och med barn, även om terrorism länge dominerats av män.

Motivationsfaktorerna för män och kvinnor skiljer sig dock inte nödvändigtvis åt (Perešin 2018).

Det finns ett behov av att hitta verktyg för att förebygga och förhindra engagemang i terrorgrupper samt att utforma *policies* som stöd för detta. Dessa verktyg kan komma att användas för att förebygga och förhindra att män, men också kvinnor, engagerar sig i terrorgrupper. För att kunna möta det hot som terrorism utgör, samt motverka dess driv- och dragningskrafter krävs ett arbete som är inriktat mot terrorismens grundorsaker (Regeringen 2019). Sådana grundorsaker kan vara sociala motivationsfaktorer och sociala normer. Sociala normer är informella regler som anger vad som anses vara korrekt och inkorrekt uppförande i en viss kontext (Hydén 2002, s. 110).

Utifrån förståelsen om terrorismens grundorsaker bör också aktuell lagstiftning ses över, för att kunna tillämpas för förebyggande och förhindrande av engagemang i terrorgrupper.

Under senare år har man börjat tala om den Nya terrorismen, där kvinnor i högre grad agerar i frontlinjen, och om hur denna utveckling utmanar både den stereotypa synen på kvinnor som passiva såväl som patriarkatets statiska natur. Dagens terrorgrupper använder stereotypen av kvinnor för att uppnå sina mål och eftersom den allmänna uppfattningen är att kvinnor är offer för våldet snarare än förövare, kan kvinnor ”flyga under radarn” på olika sätt vid t.ex. ett terrorattentat. Men att aktivt använda sig av kvinnor, vilket historiskt varit förbehållet män, kan också innebära ett bakslag för terrorgruppen eftersom religiösa, ideologiska och moraliska normer i samhället utmanas genom kvinnornas medverkan. De sociala normerna utmanar terrorgrupperna genom att ange att kvinnors deltagande i en sådan verksamhet inte är ett korrekt uppförande, men grupperna har visat sig vara mycket anpassningsbara i att balansera mellan den operationella nödvändigheten och de sociala normerna. Användandet av kvinnliga soldater, i trots mot sociala normer, indikerar att en del terrorgrupper sett att fördelarna med kvinnliga soldater är fler än nackdelarna som följer normbrottet (Shedd 2006). Ett engagemang i en terrorgrupp bryter också i många länder mot de rättsliga normerna, i Sverige är t.ex. vissa aktiviteter i samband med terrorgrupper redan kriminaliserade.

Hur ställer sig då kvinnor till konflikter och grupperingar som bryter mot både sociala och rättsliga normer? Opinionsundersökningar bekräftar ofta uppfattningen om att kvinnor generellt sett är mer fientligt inställda till krig, än män. Samtidigt visar samma undersökningar att det finns kvinnor som stödjer krig i samma utsträckning som män. Ett tidigt exempel på detta är brittiska kvinnor som under första världskriget engagerade sig i den s.k. ”White feather”-kampanjen där de, i protest mot stridsdugliga unga män utan uniform, fäste vita fjädrar på männens kläder för att skambelägga dem för att inte delta i kriget. På liknande sätt agerade kvinnor vid massakern av muslimer i Gujerat år 2002, då kvinnor med konservativa värderingar gick ut på gatorna och klandrade män för att inte vara män

nog att våldta och döda muslimska kvinnor. Dessa kvinnor agerade mot stereotypen att kvinnor är mer fridfulla, samtidigt som de höll sig inom ramarna för ett patriarkat (Cockburn 2010, s. 106).

1.1 Problemformulering

Det finns ett intresse kring kvinnor och deras kopplingar till terrorism, t.ex. till terroristorganisationen Islamiska Staten (IS). En del av intresset i Sverige ligger i att kvinnor som på olika sätt engagerat sig i IS, efter att kurdiska styrkor intagit IS sista fäste al-Baghuz 2019, vill återvända till sina ursprungliga hemländer. Flera kvinnor hävdar att de inte på något sätt deltagit i gruppens aktiviteter eller varit medvetna om dessa (Korrespondenterna 2019). Faktum kvarstår dock att de vid något tillfälle valt att engagera sig i terrorgruppen, liksom andra kvinnor engagerat sig i andra terrorgrupper i olika delar av världen. I takt med att fler kvinnor engagerar sig och deltar i terrorgrupper måste också handlingsplaner, aktiviteter och verktyg för att motverka detta, även involvera dessa kvinnor (Doherty & Frier 2016). Ett steg på vägen till att hitta dessa verktyg är att identifiera och erkänna kvinnors delaktighet och bakomliggande motivationsfaktorer samt att utmana de idag existerande, och stereotypa styrda, förklaringarna till varför kvinnor engagerar sig (Laster & Erez 2015).

I denna uppsats behandlas primära sociala motivationsfaktorer för kvinnor att engagera sig i terrorgrupper och denna kunskap kan ligga till grund för framtida arbete med handlingsplaner och *policies* för att förhindra ett engagemang. I uppsatsen diskuteras också hur en skärpt svensk lagstiftning kan påverka motivationen för kvinnor att engagera sig, utifrån Regeringens lagrådsremiss *Ett särskilt straffansvar för deltagande i en terroristorganisation*. Kunskap om bakomliggande motivationsfaktorer kan vara till hjälp vid en eventuell justering av lagtexten kring deltagande i terrorgrupper.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är dels att utifrån befintlig forskning utröna vilka primära sociala motivationsfaktorer som ligger bakom kvinnors engagemang i terrorstämplade grupper och som innebär att de frångår samhällets sociala normer. Dels är syftet att, genom en granskning av föreslagen lagändring kring deltagande i terrorgrupper, diskutera hur en skärpt lagstiftning kan påverka kvinnors motivation att engagera sig i en terrorgrupp.

1.3 Frågeställningar

Syftet skall besvaras genom följande frågeställningar:

- 1) Vilka är de primära sociala motivationsfaktorer som ligger bakom kvinnors val att frångå samhällets sociala normer och engagera sig i en terrorgrupp?
- 2) Hur kan ett tillägg om straffansvar för deltagande i terrorgrupper i svensk lagstiftning, påverka motivationen för kvinnor i Sverige att engagera sig i terrorgrupper?

1.4 Rättssociologisk relevans

Den rättssociologiska relevansen i denna uppsats ligger i att undersöka vilka sociala motiv en individ har att söka sig till en kontext och frångå samhällets normer och därmed bli föremål för de sanktioner

som brott mot dessa medför.

Valet av teoretiska utgångspunkter i uppsatsen har gjorts utifrån den rättssociologiska tanken om att rättssociologin är en normvetenskap. Dilemmat för rättssociologin som normvetenskap består i att sammanfoga det samhällsvetenskapliga begreppet med det rättsvetenskapliga, som var och en utgör ytterligheter för rättssociologin (Baier & Svensson 2009, ss. 63-64). Rättssociologin ställer frågan om varför vi följer normer snarare än varför vi bryter mot dem, men uppsatsen behandlar även frågan om varför vi bryter mot normer.

I uppsatsen kommer Regeringens lagrådsremiss, som överlämnades till Lagrådet i februari 2019, att diskuteras tillsammans med Lagrådets yttrande kring denna. Därmed diskuteras hur rättsliga normer kan ha betydelse för motivationen bakom kvinnors deltagande i terrorgrupper ur rättens perspektiv.

1.5 Avgränsningar

Forskningsområdet kring terrorism är brett och behöver därför avgränsas. En avgränsning har gjorts till att undersöka enbart kvinnors motivationsfaktorer, inte mäns. En naturlig avgränsning görs från de kvinnor som kidnappats av terrorgrupper, såsom t.ex. av Boko Haram i Nigeria eller Islamiska Statens kidnappningar av Yazidiska kvinnor i Irak och Syrien. För dessa kvinnor finns inte en egen drivkraft eller motivation att gå med i gruppen. Material kring svenska kvinnors sociala motivationsfaktorer har inte stått att finna.

Det är primära sociala motivationsfaktorer att engagera sig som står i fokus i uppsatsen och detta är motivationsfaktorer som jag, utifrån studerandet av vetenskapliga artiklar, definierat som primära. Artiklarna tar även upp andra motivationsfaktorer som inte behandlas i uppsatsen. Vidare gör uppsatsen inte en jämförelse mellan olika terrorgrupper, trots att valda artiklar behandlar flera olika terrorgrupper i olika delar av världen och med olika ursprung.

I diskussionen kring lagförslaget och dess potentiella betydelse för kvinnors engagemang, görs en avgränsning till en lagrådsremiss samt Lagrådets yttrande gällande denna. I remissen behandlas specifika lagtexter som berörs av förslaget, dessa behandlas dock inte enskilt i uppsatsen. Jag har också medvetet valt att inte diskutera straffsatser på de kriminaliserade handlingarna eller redogöra för exakta ordalydelser i föreslagna ändringar, eftersom detta inte är relevant för att besvara mina frågeställningar.

1.6 Begreppsförklaringar

I detta avsnitt förklaras begrepp som inte kan förutsättas vara bekanta med läsaren eller där definitioner av begrepp eller ord som frekvent används i uppsatsen anses nödvändiga. Förklaringar av förkortningar av organisationsnamn återfinns i Bilaga 1, tabell 2.

deltaga: aktivt vara med (Svenska Akademiens Ordlista 2019).

engagera sig: aktivt intressera sig för och ta del i något (Svenska Akademiens Ordlista 2019).

föreningsfrihet: frihet att sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften (SFS 1974:152, 2 kap., 1§).

social norm: sociala normer anger vad som anses vara korrekt och inkorrekt uppförande i en särskild kontext. Den sanktion som följer av ett brott mot en social norm manifesteras i form av förlust av socialt anseende, respekt och social tillhörighet (Hydén 2002, s. 110).

terroristbrott: en gärning som allvarligt kan skada en stat eller mellanstatlig organisation och där avsikten med gärningen är att (1) injaga allvarlig fruktan hos en befolkning eller en befolkningsgrupp, (2) otillbörligen tvinga offentliga organ eller en mellanstatlig organisation att vidta eller att avstå från att vidta en åtgärd, eller (3) allvarligt destabilisera eller förstöra grundläggande politiska, konstitutionella, ekonomiska eller sociala strukturer i en stat eller i en mellanstatlig organisation (SFS 2003:148).

terrorgrupp: en strukturerad grupp, inrättad under viss tid, bestående av mer än två personer, som handlar i samförstånd för att begå terroristbrott; med strukturerad grupp avses en grupp som inte tillkommit slumpartat för att omedelbart begå ett brott och som inte nödvändigtvis har formellt fastställda roller för medlemmarna, kontinuitet i sammansättningen eller en noggrant utarbetad struktur (Justitiedepartementet 2018, bilaga 5).

jihad: heligt krig för att försvara (eller utbreda) islam (Svenska Akademiens ordlista 2019).

patriarkat: termen refererar till hierarkiska relationer mellan män och kvinnor, där mannen är auktoritär och dominant i både politiskt-, kulturellt- och socialt liv, så väl som inom familjen. Även i samhällen där den övergripande tanken är att kvinnor och män är likvärdiga, skapar patriarkala antaganden om kvinnans position som nödvändig men underordnad. Dessa patriarkala relationer genomsyrar samhällets olika nivåer och klasser (Kate Millet 1970, se Code 2000).

umma: ett religiöst samhälle (Mathewson Denny 1975).

2. Metod

Metodkapitlet beskriver metoder för inhämtning av data, sökningar, kodning och analys. Syftet med metodkapitlet är att undersökningen i största möjliga mån skall kunna replikeras för att uppnå så hög reliabilitet som möjligt. Det är dock sällsynt med replikationer inom samhällsforskning eftersom det kräver att forskaren i detalj kan beskriva sitt tillvägagångssätt (Bryman 2008, s. 49).

2.1 Datainsamling

Uppsatsen är en dokumentstudie av skriven text och empirin i uppsatsen utgörs av ett antal vetenskapliga artiklar, en lagrådsremiss samt ett yttrande.

De dokument som är statliga publikationer, d.v.s. lagrådsremiss och yttrande, anses vara trovärdiga, opartiska samt faktabaserade och därmed ha en hög validitet. Artiklar och akademiska skrifter är

vanligtvis granskade innan publicering och detta har säkerställts genom att välja artiklar som är peer reviewed (Denscombe 2014, ss. 319-320, 328). Vid insamling och val av empiriskt material i form av dokument bör forskaren reflektera över dokumentens verklighet och i vilken kontext de producerats. (Bryman 2008, s. 501). I tillägg skall ett dokument uppfattas som att det är kopplat till andra dokument genom att det alltid refererar till eller utgör svar på andra dokument (ibid, s. 501). De vetenskapliga artiklar som utgör empiri i denna uppsats refererar till andra artiklar och böcker i ämnet, liksom lagrådsremissen refererar till befintlig lagtext och yttrande refererar till lagrådsremissen.

En av fördelarna med dokumentär forskning är att forskaren har tillgång till källorna relativt enkelt och till en låg kostnad (Denscombe 2014, s. 338). Uppsatsens källor har återfunnits via sökningar i tillförlitliga databaser samt på Riksdagens webbsida www.riksdagen.se. Nackdelar med att använda vetenskapliga artiklar som empiri är att dessa är sekundära källor, d.v.s. de har producerats för andra ändamål än undersökningens syfte och artiklarna kan bygga mer på upphovspersonernas tolkningar än på den objektiva verkligheten (Denscombe 2014, s. 339). Flertalet av de valda artiklarna baseras dock på fallstudier och kvalitativa intervjuer, vilket borgar för att dessa speglar den objektiva verkligheten. Hänsyn har dock tagits till att artikelförfattarna i relativt hög grad refererar till varandra och att detta kan påverka speglingen av den objektiva verkligheten.

En tänkt semistrukturerad intervju uteblev p.g.a. bristande återkoppling från den person som var bäst lämpad att svara på frågor kring ämnet. Initialt kontaktades en av producenterna för Sveriges Televisions (SVT) program *Korrespondenterna*, som i sin tur hänvisade vidare till den reporter som arbetat med bl.a. svenska kvinnor som engagerat sig i Islamiska Staten (IS). Denna kontakt etablerades aldrig.

2.2 Systematisk litteraturöversikt

Den systematiska litteraturöversikten ger en bild av vad litteraturen som valts till uppsatsen handlar om och vad olika författare velat producera med sin forskning. Alla typer av forskning har nytta av en systematisk litteraturöversikt (Hart 1998, s. 198). Litteraturöversikten skall också påvisa förmåga hos forskaren att denne på ett vetenskapligt sätt kan välja ut och läsa vad andra gjort inom intresseområdet. Genom att tolka det som är skrivet, ha en kritisk inställning till det och använda det som stöd för egna åsikter och argument stärks författarens trovärdighet (Bryman 2008, ss. 97-98). Jag har utifrån källkritiska frågor om artikelförfattarnas legitimitet, utgivarnas seriositet, trovärdighet, vetenskaplighet och relevans i materialet, referenser samt syftet med materialet kritiskt granskat materialet och därigenom ökat validiteten i uppsatsen.

Litteratursökning samt arbete med översikten har utförts i fem steg;

1. Planering av hur arbetet skall utföras, t.ex. vilka sökord och databaser som skall användas
2. Sökningar, identifiering och organisering av relevanta artiklar
3. Framtagning och kritisk värdering av data
4. Presentation av tematisk och deskriptiv innehållsanalys

5. Utifrån fynden som gjorts, identifiera trender och eventuella GAP i forskningen

Urval

Urvalet för litteratursökningen baseras främst på den första forskningsfrågan som skall besvaras i uppsatsen. Eftersom jag är intresserad av vad tidigare forskning säger gjordes urvalet att använda vetenskapliga artiklar som primära källor. Tidsperioden var inte viktig för att besvara min frågeställning, eftersom fokus är på ett ämne som beskrivs kontinuerligt (Bryman 2008, s. 287). Dessa två urvalskriterier kom att utgöra min urvalsram för sökningar i databaserna LUBSearch och Google Scholar. Urvalet för sökningen i LUBSearch var att artikeln skulle vara peer reviewed och sökningar gjordes på olika kombinationer av sökorden ”motivation”, ”kvinnor”, ”terrorism”, ”extremism”, ”western women”, ”radicalization”, ”motives”, ”motivation factors”, ”victim terrorists” och ”female” (se Bilaga 1, tabell 1). De artiklar som i en första sökning verkade relevanta, lades i en separat mapp på datorn och därefter lästes abstract för samtliga 180 artiklar, för att utifrån detta ytterligare avgränsa antalet artiklar i relevans till vald forskningsfråga. De 11 artiklar som därefter kvarstod lästes igenom i sin helhet och utifrån referenslistor i dessa artiklar gjordes ytterligare sökningar på specifika författare och artikelnamn i Google Scholar. Detta resulterade i att ytterligare 11 artiklar valdes ut som relevanta för frågeställningen. Fyra artiklar förkastades efter läsning p.g.a. att de var icke relevanta för frågeställningen och de 18 artiklar som därefter kvarstod utgör underlaget för empirin i uppsatsen. Det var ett medvetet val att inte göra sökningar på specifika namn på olika terrorgrupper. Nio olika gruppnamn förekommer i olika hög grad i de valda artiklarna (se Bilaga 1, tabell 2).

Parallellt med läsningen av de artiklar som utgör empirin, kopierades relevanta textstycken in i ett kodningsschema tillsammans med information om artikelförfattare, sidnummer och publiceringsår, för senare räkning och analys. Samtliga fullständiga referenser fördes samtidigt in i ett separat Word dokument.

Deskriptiv innehållsanalys

Den deskriptiva innehållsanalysen är en del i litteraturöversikten och ger överskådlig information om när artiklarnas publicerats, var de publicerats samt hur forskningsarbetet gått till. Detta ger läsaren information om hur tillgänglig, relevant och kvalitativ forskningen är (Denscombe 2014, s. 202).

Trots att inget specifikt tidsintervall angivits är samtliga utvalda artiklar skrivna på 2000-talet, mellan åren 2005-2018. Tre artiklar var författade av Mia Bloom (2005; 2010; 2016) och två artiklar var författade av Karen Jaques & Paul J. Taylor (2009; 2013), övriga artiklar var författade av olika författare. Samtliga artiklar var skrivna på engelska, trots att sökningen inkluderade alla språk, och spridningen över länder visade att sex artiklar var publicerade i USA, två i Nederländerna, en i Australien, en i Sverige, en i Kroatien, en i Indien, en i Malaysia samt fem i Storbritannien (se Bilaga 1, tabell 3). Av de 18 artiklar som utgör empirin är 14 artiklar skrivna av kvinnliga författare, två är skrivna av manliga författare och två artiklar har en manlig och en kvinnlig författare. Artikelförfattarna har använt olika kvalitativa metoder i sin forskning i form av intervjuer, fallstudier samt deskriptiva och narrativa analyser av sekundärdata.

2.3 Analysmetod

Baserat på att uppsatsen är en dokumentärstudie har valet fallit på att analysera empirin med hjälp av en hermeneutisk textanalys samt en kvalitativ innehållsanalys. Arbetet med innehållsanalysen av de vetenskapliga artiklarna har följt den procedur i sex steg som Denscombe (2014) beskriver i sin bok *Forskningshandboken*; (1) urval av lämpliga textavsnitt, (2) nedbrytning av texten i mindre enheter, i detta fall i hela textavsnitt från den vetenskapliga artikeln, (3) utarbetning av kategorier för analysen, (4) kodning av enheterna i överensstämmelse med kategorierna, (5) räkning av förekomsten av enheterna utifrån kodningsschemat samt (6) analys av texten utifrån enheternas frekvens. Styrkan i innehållsanalysen ligger huvudsakligen i att den möjliggör kvantifiering av innehållet i en text och att den är så tydlig att den i princip kan upprepas av andra forskare. Eftersom de valda artiklarna är direkta och påtagliga och inte innehåller subtila och invecklade innebörder, är innehållsanalysen den, för uppsatsen, bästa analysmetoden (Denscombe 2014, ss. 392-393).

Textanalysen av lagrådsremiss och yttrande utgår från hermeneutiken, som är ett synsätt som formats utifrån tolkning eller förståelse för texter. Det centrala i denna analysmetod är att få fram textens mening utifrån det perspektiv dess upphovsman haft, i detta fallet det rättsliga perspektivet (Bryman 2008, s. 507). Lagtexter kan lämna ett visst tolkningsutrymme, men tolkning av sådana texter präglas generellt av intersubjektivitet d.v.s. att någon annan skulle göra ungefär samma tolkning med så lite inverkan av förförståelse och värderingar som möjligt (Thurén 2007, s. 172).

Kodning i innehållsanalysen

Kodning är en viktig del av innehållsanalysen och består av i huvudsak två delar; kodningsschema och kodningsmanual (Bryman 2008, s. 291). Den empiri som varit aktuell att föra in i kodningsschemat är utvalda delar av innehållet från de vetenskapliga artiklarna. Innehåll från lagrådsremiss och yttrande har inte förts in i schemat eller kodats. Inget specifikt datorprogram har använts som verktyg vid kodningen, detta har varit en manuell process med MS Office Excel som arbetsverktyg.

Temat i uppsatsen, och således det som styr valet av kategorier, är *motivationsfaktorer*. Utifrån detta har ett antal kategorier utkristalliserats och förts in i ett kodningsschema i Excel, där varje kategori färgmarkerats tillsammans med en bokstavskombination som representerar kategorin. Relevanta textavsnitt i respektive artikel har infogats i kodningsschemat och kodats med relevant kod tillsammans med en notering om artikelförfattare, publiceringsår samt sidnummer. Totalt har 91 olika textavsnitt infogats i kodningsschemat för att utgöra resultatunderlag för uppsatsen. Vilka koder och färger som representerar varje kategori förklaras i en kodningsmanual, även denna skapad i Excel (se *Bilaga 1, tabell 5*). I nästa steg har de olika kategorierna räknats och förts in i ett nytt Excelschema för att underlätta arbetet med den tematiska litteraturöversikten, resultat och analys. En problematik vid räkning och införande av data i det nya schemat var att flertalet artikelavsnitt behandlade flera kategorier och markerades med koden "Flera", vilket skapade viss osäkerhet i räkningen.

För att ringa in de sociala motivationsfaktorerna skapades ytterligare ett schema i Excel där

textavsnitt som behandlade sociala motivationsfaktorer fördes in. Detta resulterade i att ytterligare enheter inom ett antal av de tidigare kategorierna utkristalliserades (se *Bilaga 1, tabell 6*). Dessa delades in på makro- och mesonivå och en kort beskrivning tillsammans med radnummer från det första kodningsschemat, gjorde det möjligt att bearbeta textavsnitten på nytt. Totalt 43 av 91 textavsnitt fördes in i det nya schemat och utgör underlaget i kapitel 5.1 *Sociala motivationsfaktorer*.

2.4 Etiska överväganden

Forskningen i denna uppsats är helt internetbaserad, men även sådan forskning involverar samma forskningsetiska principer som all annan forskning. I denna uppsats granskas enbart dokument som är avsedda för offentlig användning och för att nå en bred publik, för vilka det vanligtvis inte krävs något samtycke innan dokumentet används i ett forskningsprojekt. Samtliga dokument är publicerade i den offentliga sfären vilket innebär att de är allmän egendom (Denscombe 2014, ss. 441,443).

Det är viktigt att, oavsett forskningstyp, följa lagstiftningen i det land där forskningen sker, i detta fall svensk lagstiftning om upphovsrätt. Ett verk är enligt 1 kap, 8§ i *Lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk* att anses offentliggjort, då det lovligen gjorts tillgängligt för allmänheten. Varje upphovsman anges också i uppsatsens källförteckning och i referenser enligt god sed, som anges i 1 kap, 3§. Upphovsrätt gäller inte författningar, beslut av myndigheter, yttranden av svenska myndigheter eller officiella översättningar (SFS 1960:729).

3. Tematisk litteraturöversikt

I detta avsnitt görs en tematisk litteraturöversikt över tidigare forskning inom området. Den tematiska översikten handlar bl.a. om att identifiera teman som framträder i den befintliga forskningen (Denscombe 2014, s. 204).

Huvudtemat för litteratursökningen utgick från det ämne frågeställning ett i uppsatsen behandlar; motivationsfaktorer. Utifrån detta tema utkristalliserades vid läsning av utvalda artiklar, ett antal underliggande kategorier (se *Bilaga 1, tabell 4*). Huvudtemat motivation tas upp i samtliga 18 artiklar och information från olika textavsnitt används för att ge stöd åt argumentationen (Bryman 2008, s. 101). Flera kategorier överlappar varandra i artikeltexterna och inga av artiklarna nämnde endast en motivationsfaktor som möjlig. I samtliga artiklar tas flertalet av ovan nämnda motivationsfaktorer upp som anledningar till att kvinnor engagerar sig i terrorgrupper, dock nämns inte alla kategorier i samtliga artiklar. Personliga motiv tas upp av 13 av artiklarna och är de som får störst plats i media, möjligen för att våldsamma kvinnor generellt väcker ett obehag hos omgivningen (Eager 2008, se de Leede 2018). Flertalet av författarna lyfter fram en önskan om tillhörighet som en hög motivationsfaktor (de Leede 2018; Nuraniyah 2018; Jaques & Taylor 2013; Katz 2015; Bloom 2016).

Samtliga artikelförfattare återkommer till den stereotyp som genuset kvinna utgör, samt hur omgivningens förväntningar på hur en kvinna skall vara och agera ser ut. Nio av artiklarna tar upp samhällets påverkan, kvinnans status i samhället och/eller samhällets struktur som motiv, där man diskuterar den patriarkala samhällsstrukturen och västvärldens passivitet som viktiga faktorer (Hussein

2013; Raghavan & Balasubramaniyan 2014; Laster & Erez 2015; Bloom 2005; de Leede 2018; Katz 2015; Bloom 2010; Perešin 2018; Gielen 2018). Fem av artiklarna diskuterar hämnd som motiv, där kvinnorna hämnas sin döde make, bror eller annan släkting eller för att hämnas fysisk tortyr, våldtäkt och misshandel (Jaques & Taylor 2013; Bloom 2005; Hussein 2013; Raghavan & Balasubramaniyan 2014; Turner 2016). Lika många artiklar diskuterar familjeförhållanden som vanligt motiv till engagemang eller som stereotyp om varför kvinnor engagerar sig. de Leede (2018) diskuterar t.ex. ”Jihadi brides” som i sig saknar inflytande i terrorgruppen och Bloom (2010) pekar på den allmänna uppfattningen om att ”en man måste ha tvingat henne att göra det” när det kommer till kvinnors engagemang i terrorgrupper. Fyra eller färre artiklar behandlade kategorierna tvång, respekt, genus, ekonomi, uttråkning, utbildningsnivå, kriminalitet och psykisk ohälsa som främsta motiv för att kvinnor engagerar sig i terrorgrupper. Religion är ett övergripande tema genom flertalet av artiklarna och som ligger till bakgrund för flera motivationsfaktorer.

Flera av artiklarna handlade i huvudsak om terrorgruppen Islamiska Staten (de Leede 2018; Perešin 2018; Nuraniyah 2018; Katz 2015; Gielen 2018; Hussein 2013) och nämndes i ytterligare andra artiklar. Detta kan förklaras av att denna grupp varit mycket aktiv under 2000-talet samt fått stor medial uppmärksamhet. Av de övriga grupper som nämns i artiklarna är endast två grupper fortsatt verksamma; (New) IRA och Black Widows. I övrigt nämner flertalet författare grupper som numera inte är verksamma, men som är viktiga ur ett historiskt perspektiv, såsom FARC, RAF, LTTE, ETA och PLO (se *Bilaga 1, tabell 2*).

Det saknas i stort diskussioner om den legala aspekten av att engagera sig i en terrorgrupp i de valda artiklarna, vilket inte i sig är anmärkningsvärt eftersom detta inte utgör huvudämnet för någon av artiklarna. Den legala aspekten diskuteras mycket kortfattat i två av artiklarna, den ena kring att kvinnliga terrorister inte får mildare domar i jämförelse med män och den andra diskuterar hur stereotypen av kvinnan som oskyldigt offer hindrat arbetet med att hitta effektiva policier mot kvinnlig terrorism (Laster & Erez 2015; Gielen 2018).

4. Teori

I detta kapitel presenteras de teorier som valts utifrån uppsatsens syfte och frågeställningar.

Valet av teoretiska utgångspunkter har gjorts utifrån den rättssociologiska tanken om att rättssociologin är en normvetenskap. Dilemmat för rättssociologin som normvetenskap består i att sammanfoga det samhällsvetenskapliga begreppet med det rättsvetenskapliga, som var och en utgör ytterligheter för rättssociologin (Baier & Svensson 2009, ss. 63-64). Det är dock inte diskussionen kring hur detta dilemma löses som är i fokus för valda teoretiska utgångspunkter, utan normbegreppet i sig. Fyra olika böcker som på olika sätt behandlar normer ligger till grund för den teori som kopplas samman med resultatet; Cristina Bicchieris *The Grammar of Society*, Håkan Hydéns böcker *Normvetenskap* och *Rättsregler* samt Mattias Baier & Måns Svenssons *Om normer*.

I sökandet efter ett applicerbart normteoretiskt perspektiv har inte en enskild definition på sociala

normer hittats, istället har delar tagits från Bicchieri (2005), Hydén (2002) och Baier & Svensson (2009) för att hitta ett teoretiskt normbegrepp som kan appliceras på sociala normer och valt ämne. Definitionen på rättsliga normer har tagits från Hydén (2002; 2016) och Baier & Svensson (2009).

4.1 Om normer

”En norm är specifik ledstjärna för handling som definierar acceptabelt och passande beteende” (Hydén 2002, s. 98).

För att besvara de frågeställningar som uppsatsen tar avstamp i behandlas två typer av normer, (1) sociala normer och (2) rättsliga normer. För att besvara frågeställning ett kommer sociala normer att användas som utgångspunkt och för att besvara frågeställning två kommer rättsliga normer att användas. För båda normtyperna är sanktioner av avgörande betydelse.

Emile Durkheim skiljer på tekniska normer och moraliska normer, där en sanktion vid brott mot en teknisk norm följer per automatik, om än inte direkt, och där ett brott mot en moralisk norm inte har någon koppling mellan själva handlingen och dess konsekvens (Durkheim 1906, se Hydén 2002, s. 97). En jämförelse kan göras mellan rättsliga normer och tekniska normer, samt mellan sociala normer och moraliska normer. Bicchieri (2005) talar om att sociala normer, precis som rättsliga normer, är offentliga och delade, men rättsliga normer är kopplade till formella sanktioner medan sociala normer är kopplade till informella sanktioner såsom t.ex. vanära eller utfrysning (s. 8).

Enligt Hydén (2002) skiljer man inom sociologin mellan tre huvudsakliga normtyper; konstruktiva normer som anger hur interaktion skall äga rum, kompetensnormer som anger vem eller vilka som bör eller skall fatta beslut samt handlingsnormer som anger hur människor skall eller bör handla (ss. 109-110). Även Baier & Svensson (2009) definierar i sin bok *Om normer*, normer som handlingsanvisningar (s. 60). I denna uppsats står handlingsnormer i fokus medan de två övriga normtyperna inte behandlas.

En relevant rättssociologisk fråga att ställa sig är varför människor följer normen, snarare än varför de bryter mot den. Bicchieri (2005) utgår i sin bok *The Grammar of Society* från den första frågeställningen; vad är det som får människor att följa normen? Denna uppsats kommer dock att utgå från den andra frågeställningen om varför kvinnor väljer att bryta mot den sociala normen. Bicchieris utgångspunkt kommer dock att utgöra en del av teorin, eftersom det ger ett perspektiv på villkoren för normbrytande att också se på villkoren för normföljande. Normer medverkar till att peka ut de som är avvikare, snarare än att belöna dem som inte är det. Det är därför lättare att urskilja de som avviker från normen än de som följer den, varför det kan ligga närmare till hands inom forskningen att titta på avvikarna istället för följarna.

Gemensamt för alla normer är att de innehåller tre attribut; (1) gemensam värdering av ett handlande, (2) gemensamma förväntningar samt (3) reaktioner på ett handlande. (Gibbs 1966, se Baier & Svensson 2009, s. 82).

4.2 Sociala normer

Sociala normer anger vad som anses vara korrekt och inkorrekt uppförande och den sanktion som följer av ett brott mot dessa manifesteras i form av förlust av socialt anseende och respekt, det som Bicchieri (2005) benämner som informella sanktioner (s. 8). De sociala normerna är internaliserade och inte alltid medvetna eller helt klara för oss, varför de tydligt måste kommuniceras, tolkas och förstås för att kunna tillämpas. Dessa normer är grundläggande delar i vårt sociala handlingssystem, vars funktion är att socialisera individen och lära ut hur man följer de kollektivt betingade umgängesnormerna (Hydén 2002, ss. 110, 114).

För att kunna förstå vad det är som gör att människor anammar ”anti-sociala” normer och därigenom ha möjlighet att motverka detta beteende, måste vi känna till mekanismerna bakom hur normer styr våra handlingar. Bicchieri (2005) talar om fyra villkor för att en social norm skall kunna existera; (1) tillfälle (vi vet att en social norm existerar och tillämpas i en viss situation), (2) empiriska förväntningar (erfarenhet), (3) normativa förväntningar samt (4) villkorade förväntningar (vi föredrar att anpassa oss till en viss norm i en viss situation). En norm kan inte identifieras enbart genom ett återkommande kollektivt beteende (ss. 7-8, 11). Baier & Svensson (2009) är inne på samma spår när de talar om att normer är socialt reproducerade (sociala fakta) och att denna reproduktion måste förstås utifrån sociala samhällliga processer, vilket kan jämföras med Bicchieris första och andra villkor. Normer är normativa och en norm är inte en norm innan individen har någon slags uppfattning om hur man skall förhålla sig till handlingsdirektivet och normer handlar om individens uppfattning om hur omgivningens förväntan på det egna beteendet ser ut, vilket kan jämföras med Bicchieris tredje och fjärde villkor (ss. 69-70).

Både Baier & Svensson (2009) och Bicchieri (2005) skiljer på sociala normer och moraliska normer, men verkar inte helt eniga i hur dessa förhåller sig till förväntningarna på andra människors agerande. Bicchieri (2005) menar att anpassning till en social norm är helt beroende av förväntningarna på andra människors agerande, medan moraliska normer inte följs p.g.a. andras förväntningar utan p.g.a. personliga och oberoende anledningar (ss. 20-21). Baier & Svensson (2009) tillskriver istället beroendet av förväntningarna på andra människors agerande och förhållandet till andra människor, till de moraliska normerna och menar att sociala normer endast indirekt riktar sig mot andra människor (ss. 84-85).

Bicchieri (2005) talar vidare om att alla sociala normer inte är ”goda”, det finns även normer som de flesta inte samtycker till men de följs ändå p.g.a. social press och övertygelsen om att andra förväntar sig att normen skall följas (s.14). Om villkoren för sociala normers existens uppfylls är de ett *equilibrium*, en perfekt balans, vilket innebär att alla förväntar sig alla andras agerande och alla dessa förväntningar visar sig vara korrekta. Sociala normer har ingen annan verklighet än våra förväntningar på att andra skall följa dem och förvänta sig att vi gör detsamma (s. 22). Hon menar dock att det finns andra anledningar till att vi följer sociala normer än att vi fruktar påföljande sanktion, t.ex. för att tillfredsställa andra genom att agera som de förväntar sig. I detta fall följs normen p.g.a. en förväntan

om positiva sanktioner. Ytterligare en anledning är att vi helt enkelt anser att de andras normativa förväntningar är välgrundade och i detta fall har sanktioner ingen betydelse för om vi följer normen. Genom att acceptera andras förväntningar som legitima, accepterar vi också negativa sanktioner mot dem som inte agerar enligt förväntningarna. Frukten för sanktioner samt önskan att tillfredsställa andra är kraftfulla motivationsfaktorer (ss. 23-25). Baier & Svensson (2009) beskriver också de sanktioner vi får räkna med vid brott mot de sociala normerna och beskriver att dessa kan uppfattas som vilken kostnad som helst som vägs mot andra kostnader och fördelar i ett visst val (ss. 158-159). Det innebär att vi gör en rationell kostnadskalkyl innan vi bryter mot en norm – eller väljer att inte bryta mot den. Det som Bicchieri (2005) beskriver som en önskan att tillfredsställa andra, beskriver Baier & Svensson (2009) som en stark önskan att höra till. Denna önskan att höra till kan innebära att vi följer normen, trots att normens handlingstema inte passar våra personliga preferenser. De menar att det är tämligen vanligt att människor mer eller mindre tvingas välja mellan sina egna preferenser och att göra som gruppen gör (Baier & Svensson 2009, s. 160).

De sociala normerna har en stark inverkan på rättens utformning, på det sätt att rätten ofta är utformad för att spegla moral och värderingar i samhället (ibid, s. 163). Detta leder oss över till den andra typen av normer som avhandlas i uppsatsen: rättsliga normer, även kallade rättsregler.

4.3 Rättsliga normer

Rättsregler är normer som ”upphöjts” till statusen rättsregler och som därigenom har de fått särskilda egenskaper samt att en statlig tvångsmakt kopplats in för upprätthållande av normen (Baier & Svensson 2009, s. 75; Hydén 2002, s. 131). Det gemensamma för alla rättsregler är att ett brott mot normen leder till en i förväg beslutad sanktion, som utgör en del av normen, samt att sanktionen verkställs av organ som företräder samhällsbildningen (Hydén 2016, s.11). En rättsregel är alltid ytterst en handlingsregel, d.v.s. den lämnar anvisningar om mänskligt handlande och är uppbyggd efter schemat; om ett visst faktum av fakta föreligger [rättsfaktum], skall en viss konsekvens inträda [rättsföljd] (ibid, s. 113).

De sociala normerna och rätten verkar parallellt i samhället på så vis att de båda påverkar beteenden i samhället (Baier & Svensson 2009, s. 163). Det är i förhållande till det enskilda fallet som normer ges sin funktion och i förhållande till individens individuella handlingar som juridiken formulerar sina normativa slutsatser (ibid. s. 71). Men rätten måste också ha ett system för hur handlingsnormer skall hanteras och hur konflikter mellan olika handlingsnormer hanteras. Konflikter kan uppstå när en norm på en hierarkisk nivå, står i strid med en norm på en annan hierarkisk nivå. Som exempel tar Baier & Svensson (2009) upp att grundlagen säger att vissa friheter inte får kränkas, medan en vanlig lag säger något annat. I ett sådant fall skall normen med högre rang gå före normen med lägre rang (ss. 75-76). Det rättsliga systemet har dock inte en direkt påverkan på vårt dagliga handlande och räknas inte in i de normproducerande systemen, dit t.ex. sociala system tillhör (Hydén 2002, s. 114).

På frågan om varför vi följer rättsliga regler svarar Baier & Svensson (2009) i sin bok att vi gör det helt enkelt för att vi måste och för att ett regelbrott kostar oss genom sanktioner. Lagen överensstämmer dock i de flesta fall med människors uppfattning om rätt och fel (Baier & Svensson 2009, ss. 156-157).

5. Resultat av innehålls- och textanalys

I detta kapitel presenteras de resultat som, utifrån syfte och frågeställningar med uppsatsen, framkommit i arbetet med innehållsanalysen och textanalysen. I kapitlet återges, organiseras och kategoriseras framtagna resultat.

5.1 Sociala motivationsfaktorer

I denna rättssociologiska uppsats står de sociala motivationsfaktorerna i fokus, men även andra faktorer nämns för att påvisa den komplexitet som omger kvinnors engagemang i terrorgrupper.

Kvinnor engagerar sig i terrorism p.g.a. varierande faktorer såsom ekonomiska, politiska, psykologiska och sociala (Raghavan & Balasubramanian 2014). Den ökade kvinnliga terrorismen har förklarats som ett symptom av blandade individuella och sociala faktorer, där sociala faktorer kan vara ideologier, sociala normer och kollapsen av det sociala systemet (Shedd 2006). Det verkar vara en generellt accepterad uppfattning att vägen som leder till terrorism är multi-kausalt och komplex och att den varierar från individ till individ (de Leede 2018).

För att läsaren av denna uppsats skall få en bättre överblick över de sociala motivationsfaktorer som återfunnits i de studerade artiklarna, har en indelning på meso- och makronivå gjorts. Makronivån beskriver samhället och hur detta är uppdelat och mesonivån beskriver hur människor samspelar med samhället och med varandra och det finns även en mikronivå som beskriver enskilda individers handlingar (Engdahl & Larsson 2011, s. 22). Eftersom detta är en rättssociologisk uppsats ligger fokus på makro- och mesonivå och faktorer på mikronivå integreras i dessa överliggande nivåer men diskuteras inte enskilt.

5.1.1 Makronivå

Ett återkommande tema i artiklarna är det patriarkala samhället, där skillnaden mellan könen skapar stereotyper om kvinnor. Ett engagemang i en terrorgrupp blir ett sätt för kvinnorna att utjämna förhållandet mellan kvinnor och män. Terrorgruppen blir en plattform för dem att uttrycka att de frigör sig från stereotyper och visa att de är accepterade i manliga roller samt tränas och slåss jämsides med männen. Det kan verka förvånande att kvinnliga medlemmar i terrorgrupper från samhällen som domineras av män eller från manschauvinistiska samhällen såsom Palestina, Indien och Sri Lanka, ofta har en bättre ställning än manliga medlemmar i det civila samhället. Det ironiska i detta ligger i att det ofta är den manliga dominansen i samhället som driver kvinnor till att engagera sig i terrorgrupper (Raghavan & Balasubramanian 2014). I en artikel citerar Mia Bloom (2005) terroristen Leila Kahled, som 1970 försökte kapa ett El Al-flyg till London, om varför hon engagerade sig i terrorgruppen

PFLP; ”Violence was a way of leveling the patriarchal society through revolutionary zeal” (Bloom 2005, s. 58).

Samtidigt som kvinnorna övertygar samhället om deras värdefulla bidrag, rekonstruerar de det normativa idealet (Hussein 2013; Raghavan & Balasubramaniyan 2014; Laster & Erez 2015; Bloom 2005). Den Nya terrorismen, där kvinnor i allt högre utsträckning engagerar sig och intar framträdande roller i terrorgrupper, utmanar både stereotypa antaganden om kvinnan som passiv såväl som patriarkatets statiska natur. Att släppa in kvinnan i framträdande roller i terrorgrupper blir en stor omvändning för det patriarkala samhället.

Det är inte enbart det omedelbara samhälle kvinnorna lever i som påverkar deras val att engagera sig i terrorgrupper. Den ökande islamofobin i västvärlden har närt retoriken att umman är hotad. Verbala och fysiska attacker på kvinnor som bär slöja samt den hårda offentliga debatten om användandet av burka har ökat spänningarna. Sådana spänningar har drivit västerländska kvinnor mot IS, eftersom kalifatet anses vara en trygg plats där kvinnorna kan utöva sin religion och följa Allah. Detta nya trygga samhälle erbjuder kvinnorna en plats där de förväntar sig bli behandlade med respekt och inte bli objektifierade av män. Med detta följer också en förväntan om att kunna vara med och bidra till uppbyggandet av staten och bli en del av något större. Terrorgrupperna är inte heller sena att utnyttja dessa stereotyper i väst för sina egna syften genom att metodiskt använda kvinnor, vilket normalt sett inte är naturligt för gruppen (de Leede 2018; Katz 2015; Hussein 2013; Bloom 2010).

Uppfattningen om att det muslimska samhället är hårt ansatt från väst skapar en frustration över den internationella passiviteten, där social och kulturell isolering i sin tur skapar en identitetskris som driver kvinnorna mot IS. Förföljelsen och förtrycket av muslimer är ett av huvudmotiven att ansluta sig till jihad i Syrien och just passiviteten hos det internationella samhället när det kommer till att skydda muslimer, leder till att kvinnorna ser det som sin religiösa och ideologiska plikt att stödja kampen (Perešin 2018; Gielen 2018; Katz 2015). Själva tanken på att vara med och bidra till att bygga upp en ny ideologiskt ren stat, i motsats till det otrogna västerländska samhället, är en stark motivationsfaktor för kvinnor (Perešin 2018; Gielen 2018).

Även det politiska klimatet är en primär social motivationsfaktor. Så länge unga kvinnor i väst känner ilska över den politik som drivs i Mellanöstern, att jihad är deras religiösa plikt och är besvikna över sina liv i väst kommer de fortsätta att engagera sig i IS. Möjligheten att vara en del av något större som kommer förändra världen är en möjlighet som få unga kvinnor avstår från, även om det innebär deltagande i våldshandlingar (Perešin 2018; Gielen 2018). Det politiska klimatet fostrar kvinnor till att bli politiskt medvetna individer som är villiga att slåss för den politiska saken (Bloom 2005; Doherty & Frier 2016; de Leede 2018). Kvinnliga medlemmar i LTTE uppgav t.ex. att de engagerade sig i gruppen p.g.a. en önskan om frigörelse från de kulturella restriktioner som regeringen i Sri Lanka satt på dem (Raghavan & Balasubramaniyan 2014). Dock får inte alltid engagemanget, framförallt det som självmordsbombare, effekten av förbättring och förändring i samhället utan leder tvärtom till en förstärkning av orättvisorna. Genom att kvinnorna agerar tvärtemot de sociala normer

som finns i samhället och istället blir martyrer, förstärks de förvridna värdena i patriarkatet (Bloom, 2005).

5.1.2 Mesonivå

På mesonivå återfinns i artiklarna två primära sociala motivationsfaktorer; sociala nätverk samt en önskan om att förändra sin egen status i samhället.

Flertalet studier påvisar relevansen av sociala nätverk när det kommer till att förklara radikaliserings. Uppbrottet med tidigare sociala nätverk kan leda till att den radikala gruppen (terrorgruppen) är det enda som återstår för kvinnorna att engagera sig i. Utan ett socialt nätverk som utmanar radikala åsikter finns risken att terrorgruppens åsikter blir till sanningar. Känslan av främlingskap inför det samhälle de bor i samt en känsla av att inte tillhöra den övriga gruppen kan bidra till att kvinnorna söker sig från samhället och till grupper som vill ta emot dem. De motiveras av känslan av samhörighet med andra kvinnor, systerskapet och en romantiserad bild av upplevelsen (Gielen 2018; Katz 2015; de Leede 2018). Ju mer samhörighet och acceptans som kvinnorna känner, desto tätare sociala band skapas och kvinnorna införlivar terrorgruppens sociala normer som sina egna. Inflytandet från det sociala nätverket är således en viktig faktor för motivationen att engagera sig i terrorgruppen (Nuraniyah 2018; Doherty & Frier 2016; Jaques & Taylor 2009; Jaques & Taylor 2013).

En annan motivationsfaktor är viljan att förändra sin egen status i det samhälle man lever i. Detta är kopplat till kampen mot patriarkatet och ett sätt att motsäga stereotypen. Kvinnorna vill visa för samhället att de inte är passiva och mindre kapabla än männen och de vill bekämpa det främlingskap de känner inför denna, ofta förnedrande, situation. Traditionella samhällen har väl etablerade sociala normer inom vilka kvinnorna fogar sig, men de kvinnor som engagerar sig i terrorgrupper införlivar inte dessa sociala normer utan gör uppror mot dem genom sitt engagemang (Gielen 2018; Bloom 2005). Kvinnorna vill komma bort från de begränsningar som patriarkatet sätter för dem och kvinnor inom t.ex. PKK anger att de engagerade sig i gruppen som en form av frigörelse från samhällets begränsningar (Laster & Erez 2015; Raghavan & Balasubramaniyan 2014).

5.2 Ändringsförslag till svensk lagstiftning – en sammanfattning

Det är Regeringens bedömning att det bör införas ett särskilt straffansvar för deltagande i terroristorganisation och den 28 februari 2019 lämnade Regeringen över lagrådsremissen *Ett särskilt straffansvar för deltagande i en terroristorganisation* till Lagrådet. Remissen föreslår skärpningar i lagen genom ett straffansvar för den som deltar i verksamheten i en terroristorganisation på ett sätt som är ägnat att främja, stärka eller understödja organisationen. Det föreslås också ett införande av ett särskilt straffansvar för den som, utan att delta i en terroristorganisation, har samröre med denna (Regeringen 2019, s. 1). Regeringen anser att utgångspunkten bör vara att alla former av stöd, oavsett om det handlar om materiellt bistånd eller bistånd i form av deltagande, får anses främja, stärka eller understödja en terroristorganisation (ibid, s.32).

Det finns redan svensk lagstiftning kring terroristbrott och andra brott med anknytning till

terrorism. Dessa bestämmelser återfinns främst i lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall samt lagen (2010:299) om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet (Regeringen 2019, s 13). Den nuvarande kriminaliseringen innebär dock inte något generellt förbud mot att delta i eller på annat sätt stödja en terroristorganisation. Därför har Regeringen ställt sig frågan om det de facto finns gärningar som är straffvärdiga p.g.a. att de bidrar till terroristorganisationens förmåga att planera och bedriva brottslig verksamhet, men som ändå inte omfattas av nuvarande regelverk (ibid, s. 15).

I lagrådsremissen lyfts otydligheten i vad som avses med att delta i en terroristorganisation fram (Regeringen 2019, s. 21). Enligt Justitiekanslern (JK) kan den föreslagna straffbestämmelsen leda till bevisvårigheter som påverkar lagstiftningens effektivitet, men som också riskerar att skapa rättsosäkerhet. Det framstår t.ex. som oklart om en kvinna kan anses delta i en terroristorganisationens verksamhet enbart genom att ta hand om sina barn. Sammantaget lämnar ändringsförslaget ett stort utrymme för tolkning (Regeringen 2019, s. 29). Enligt Brottsbalken 18 kap. 4§ är deltagande i kriminella sammanslutningar kriminaliserat genom straffbestämmelsen om olovlig kårverksamhet, där själva deltagandet i en olovlig sammanslutning är kriminaliserat och där varje deltagare kan straffas (SFS 1962:700). Att enbart använda ordet ”delta” för att beskriva den brottsliga handlingen skulle innebära att man straffbelägger ett deltagande som enbart består i närvaro hos en terroristorganisation. Det skulle t.ex. kunna handla om att vara närvarande på en plats där organisationen befinner sig eller verkar, eller vid ett evenemang anordnat av en sådan organisation. För att det ska röra sig om ett deltagande i en viss terroristorganisationens verksamhet i den mening som avses, bör det finnas en konkret och kvalificerad anknytning till organisationen (Regeringen 2019, s. 33).

Kring kvinnors deltagande framgår det av rapporter från Europol att kvinnors deltagande i terroristorganisationer många gånger skiljer sig från mäns. Exempelvis kan det handla om att utbilda barn i terroristorganisationens ideologi och att kvinnor har en aktiv roll inom hälsovården, men att de också utbildas i vapenhantering och deltar i s.k. helkvinnliga styrkor (Europol, 2016; 2017, se Regeringen, 2019, s. 34). Att utbilda barn i terroristorganisationens ideologi är enligt Regeringen ett exempel på ett slags handlande som stärker, främjar eller understöder terroristorganisationens förmåga. Det som JK talar om enligt ovan, att enbart ta hand om barn inom familjen, bör dock som utgångspunkt inte vara straffbart. Det skulle visserligen indirekt kunna sägas främja en terroristorganisation genom att den andra föräldern då kan ägna sig helhjärtat åt verksamheten, men det kan inte generellt sett anses främja en terroristorganisation att ta hand om barn inom den egna familjen (Regeringen 2019, s.34).

5.3 Lagrådets yttrande – en sammanfattning

Lagrådet lämnade den 20 mars 2019 ifrån sig sitt yttrande angående lagrådsremissen, där de anger att de inte kan tillstyrka att det remitterade förslaget läggs till grund för lagstiftning. Lagrådet anser att

övervägande skäl talar för att en kriminalisering på det sätt som föreslagits innebär en begränsning av den grundlagsskyddade föreningsfriheten (Lagrådet 2019, s. 5). För att en straffbestämmelse om deltagande i en terroristorganisations verksamhet ska kunna införas får den inte innebära begränsning av regeringsformens rättighetsreglering. Vidare måste en sådan straffbestämmelse vara förenlig med föreningsfriheten enligt Europakonventionen (Regeringen 2019, s. 21). Regeringen gör, till skillnad från Lagrådet, bedömningen att förslaget kan införas utan att regeringsformens rättighetsreglering begränsas och att en föreslagen straffbestämmelse är förenlig med föreningsfriheten enligt Europakonventionen (Regeringen 2019, s. 20).

Enligt 2 kap. 20 § första stycket i regeringsformen får föreningsfriheten begränsas genom lag (SFS 1974:152). Förutom de allmänna förutsättningar som gäller för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna, gäller enligt 2 kap. 24 § andra stycket i regeringsformen att föreningsfriheten får begränsas endast när det gäller sammanslutningar vilkas verksamhet är av militär eller liknande natur, eller innebär förföljelse av en folkgrupp på grund av etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande (ibid). Av Europakonventionen framgår det av Europadomstolens praxis att föreningar ska tillåtas att verka endast så länge de inte förespråkar våldsmetoder eller annan illegal verksamhet (Regeringen 2019, s. 25).

Lagrådet anger att det deltagande som förbjuds i förslaget är tämligen omfattande och avser allt från vardagliga aktiviteter till rena våldshandlingar eller planering av sådana. Det enda deltagande som helt säkert skulle falla utanför det straffbara området skulle vara det som rör helt harmlösa aktiviteter och som inte är aktivt. Det innebär att effekten av det föreslagna förbudet är en långtgående faktisk begränsning av möjligheterna att delta i en viss typ av organisations verksamhet. Därför finns det skäl att anse att det skulle vara en fråga om en rättighetsbegränsning i Regeringsformens mening.

Idag finns det ett antal organisationer i Sverige som ägnar sig åt verksamhet eller har syften som inte kan anses som lovliga eller väl förenliga med demokratiska grundvärderingar. Exempelvis är det helt tillåtet att bilda politiska partier som inte vill ha demokrati i vedertagen mening eller där revolution eller väpnad kamp i teorin är en del av deras ideologi. Likaså finns det öppet verksamma sammanslutningar vars verksamhet i hög grad tycks vara kopplad till kriminalitet. De tänkbara konsekvenser lagförslaget skulle kunna få är att det, utan hinder av grundlagen, skulle vara möjligt att straffbelägga allt deltagande som främjar, stärker eller understödjer sådana verksamheter samt väsentligt utökade möjligheter för staten att ingripa mot dessa, jämfört med nu. Lagrådet hävdar att en sådan tolkning riskerar att leda till att grundlagsskyddet blir illusoriskt eftersom regeringsformens ordalydelse inte begränsar grundlagsskyddet för föreningsfriheten till att enbart avse lovlig verksamhet (Lagrådet 2019, ss.13-15).

I sitt yttrande tar Lagrådet upp frågan om huruvida kvinnor som tar hand om sina barn, skall anses som deltagande i en terroristorganisations verksamhet. De anger att utövandet av föräldrarollen inte inskränker sig till att enbart ta hand om sina barn, utan att uppfostra dem. En situation där en förälder uppfostrar sina barn i en ideologi som genomsyrar en terroristorganisation skulle kunna ses som

likställd med utbildning, liksom det förhållandet att en förälder låter sina barn växa upp i den miljö som en terroristorganisation utgör. Detta måste dock enligt Lagrådet tydliggöras i lagförslaget (Lagrådet 2019, s. 17).

6. Analys av resultatet

I detta kapitel kopplas resultatet av text- och innehållsanalysen ihop med normteoretiska perspektiv, genom tolkning, jämförelse och förklaring av innehållet. Primärt används Bicchieris (2005) fyra villkor för normers existens, att användas för att analysera sociala normer och sociala motivationsfaktorer.

En kortfattad sammanfattning av resultatet är att de primära sociala motivationsfaktorerna för kvinnor att engagera sig i terrorgrupper kan delas in på makro- och mesonivå. Det kan också konstateras att motivationen bakom ett sådant engagemang är komplext och mångbottnat och att flera sociala motivationsfaktorer kan samverka med varandra och andra typer av motivationsfaktorer. Detta har inte enbart betydelse för förståelse för motivationsfaktorerna, utan också för utformandet av lagförslag att straffbelägga ett deltagande. Utformningen av en lagtext behöver ta hänsyn till denna komplexitet. De primära sociala motivationsfaktorer som utkristalliserat sig under arbetets gång är; det patriarkala samhället, västvärldens syn på det muslimska samhället, politiskt klimat, sociala nätverk samt viljan att förändra sin egen status i samhället.

Gällande Regeringens lagrådsremiss så kan Lagrådet inte tillstyrka att förslaget i sin nuvarande utformning kan läggas till grund för lagstiftning. De springande punkterna är frågorna kring huruvida den grundlagsreglerade föreningsfriheten inskränks eller inte samt kravet på en definition av vad som skall avses med deltagande och hur detta skall begränsas. Sistnämnda är den del i lagrådsremissen som är mest relevant för frågeställning två i uppsatsen och kvinnors potentiellt påverkade motivation att engagera sig i en terrorgrupp.

6.1 Sociala motivationsfaktorer vs Sociala normer

Resultatet i uppsatsen visar att kvinnor är högst kapabla och benägna att göra egna aktiva val att engagera sig i terrorgrupper. Kvinnorna är dock inte opåverkade av yttre omständigheter eller sociala normer. De sociala normerna i samhället är emellertid inte alltid medvetna eller helt klara för oss och måste kommuniceras, tolkas och förstås för kunna tillämpas. Frågan är huruvida de sociala normer som omger kvinnorna som engagerar sig i terrorgrupper är kommunicerade och förstådda eller inte? Om dessa kvinnor inte är medvetna om gällande sociala normer, kan de inte heller vara medvetna om att de bryter mot dessa eller vilka sanktioner som kan förväntas. För att förstå hur sociala normer styr våra handlingar kan de villkor för normers existens, som Bicchieri talar om, appliceras på de resultat som framkommit.

6.1.1 Makronivå

På makronivå identifierades tre primära sociala motivationsfaktorer; det patriarkala samhället, västvärldens syn på samhället där kvinnorna lever samt det politiska läget. Samtliga av dessa består av

en uppsättning sociala normer som torde vara tydligt kommunicerade, eftersom de sedan en längre tid tillbaka är förankrade i det samhälle där kvinnorna lever. Således bör de kvinnor som engagerar sig, särskilt de yngre, ha internaliserat dessa sociala normer och bör vara medvetna om att de bryter mot dem när de engagerar sig i en terrorgrupp. Om så är fallet har Bicchieris första och andra villkor uppfyllts, kvinnorna är medvetna om normen som gäller i situationen och det finns en erfarenhet av normerna sedan tidigare. Att ett normbrott föreligger är förutsatt att den sociala normen säger att det inte är acceptabelt att ansluta sig till en terrorgrupp.

Det patriarkala samhället har skapat stereotyper om kvinnor som underordnade och där män hierarkiskt står över kvinnorna sedan lång tid tillbaka. Att kvinnorna anser att de frigör sig från stereotypen påvisar att de är medvetna om de sociala normerna och att dessa på något vis utgör hinder för dem. Den manliga dominansen blir ett motiv för kvinnorna att engagera sig som ett sätt att jämna ut det skeva förhållandet mellan kvinnor och män. Bicchieris fjärde villkor om att vi föredrar att anpassa oss till en norm i en viss situation kan sägas vara både uppfylld och inte. Kvinnorna föredrar att *inte* anpassa sig till samhällets norm, men däremot till terrorgruppens. Kvinnorna vill också bevisa för det samhälle de lever i att de kan bidra med något värdefullt och rekonstruera det normativa idealet i samhället. Målet att förändra det normativa idealet tyder på att kvinnorna har en övertygelse om att deras engagemang primärt leder till något gott och att huvudfokus inte är terrorgruppens agerande gentemot andra, påverkan på den egna personen eller på målen för terrorgruppens attacker. Det finns ett mål på en högre nivå och en normativ förväntan på en bättre situation, precis som Bicchieris tredje villkor anger.

Den andra primära motivationsfaktorn på makronivå är västvärldens syn på de samhällen där kvinnorna lever. Engagemanget i en terrorgrupp blir ett sätt för kvinnorna att hitta en trygg plats där de kan få respekt, undvika att bli objektifierade och där de kan utöva sin religion utan att bli angripna av västvärlden. Ett engagemang utifrån denna motivationsfaktor inbegriper en önskan, ett villkor, om att slippa social och kulturell isolering i enlighet med Bicchieris fjärde villkor. Det är västvärldens sociala normer som driver kvinnorna till ett engagemang och inte primärt normen i det samhälle där de lever sina liv. De informella sanktioner som följer ett brott mot västvärldens sociala norm ignoreras, men inte p.g.a. att kvinnorna anser att västvärldens normativa förväntningar är välgrundade och att sanktionerna därför inte har någon betydelse. Istället kan man tänka sig att det råder ett misstycke kring dessa sociala normer. Tvärtom mot vad Bicchieri menar så bryter kvinnorna mot normen p.g.a. just detta misstycke, samt utifrån västvärldens förväntningar på kvinnornas agerande, istället för att följa normen. Det kan förhålla sig så att samhället kvinnorna lever i har en förväntan på hur kvinnorna skall agera utifrån västvärldens sociala norm och att denna förväntan är att de skall bryta den. Om så är fallet existerar inte den sociala normen utifrån förutsättningen att andras förväntningar är att kvinnorna skall följa normen, utan tvärtom, den existerar utifrån förväntningen att kvinnorna skall bryta mot normen. Därigenom skulle de normativa villkor Bicchieri talar om uppfyllas, men inte de empiriska.

Den tredje primära sociala motivationsfaktorn på makronivå är det politiska klimatet i samhället. Denna går hand i hand med de övriga två, i den aspekten att inom motivationsfaktorn ligger en önskan om att vara en del av något större och bidra till att bygga upp en ny, ideologiskt starkare stat. Det finns en ilska och ett missnöje hos kvinnor i t.ex. Mellanöstern över den politik som drivs och det politiska klimatet fostrar dem till politiskt medvetna individer, villiga att slåss för den politiska saken. Det kan t.ex. handla om att frigöra sig från kulturella restriktioner regeringen sätter på kvinnorna. Kvinnorna bortser från de sanktioner som följer med ett engagemang och har troligt utifrån en rationell kostnadskalkyl kommit fram till att brottet mot samhällets sociala norm är värt kostnaden som sanktionen medför så länge vinsten är ett potentiellt förändrat politiskt klimat.

6.1.2 Mesonivå

Kvinnornas sociala nätverk spelar en stor roll som motivationsfaktor och avsaknaden av ett socialt nätverk som kan utmana de radikala åsikter som terrorgruppen vill införliva hos kvinnorna, gör att de radikala åsikterna blir till sanningar. Ett utanförskap och främlingskap i samhället skapar ett behov och en önskan om att tillhöra en grupp där samhörighet med andra kvinnor är starkt. Istället för att följa samhällets sociala norm byter kvinnorna ut denna mot den terrorgruppens sociala norm, som de också införlivar som sin egen. Även i detta fall är vinsten med normbrottet större än kostnaden av sanktionen och de informella sanktioner samhället utsätter kvinnorna för är inte annorlunda mot det utanförskap som fått dem att bryta normen från början. Trots att kvinnorna inte accepterar samhällets förväntningar på ett normföljande och ser dessa som legitima, är de villiga att acceptera de sanktioner normbrottet medför. Det finns en normativ och empirisk förväntan från samhället, och det faktum att kvinnorna är medvetna om normernas existens uppfyller Bicchieris första, andra och tredje villkor.

Den andra motivationsfaktorn på mesonivå är viljan att förändra sin egen status i samhället. Motivationsfaktorn hänger tätt samman med den patriarkala strukturen i samhället och att kvinnorna vill bevisa för det övriga samhället att de inte är mindre kapabla än männen. Att engagera sig i en terrorgrupp är ett sätt att bekämpa den position de fått av samhället, att göra uppror mot samhällets sociala normer och istället införliva terrorgruppens. Även här byter kvinnorna en social norm mot en annan och användandet av begreppet uppror i artiklarna tyder på att kvinnorna är medvetna om de sociala normer som finns i samhället samt att dessa normer inte nödvändigtvis stämmer överens med deras egna preferenser. Så stark är önskan om tillhörighet, att vi väljer bort våra egna preferenser för att istället göra som gruppen vi vill tillhöra gör. I detta fall är kvinnorna missnöjda med den status de innehar i samhället och således är de inte nöjda med de sociala normer som existerar i kontexten. Det behöver inte betyda att kvinnorna personligen föredrar de sociala normer som finns i terrorgruppen, men i valet mellan ett främlingskap i samhället och tillhörighet med terrorgruppen är de villiga att frångå sina egna preferenser för att få en annan status.

Utifrån de fyra villkor Bicchieri satt upp för normers existens, kan vi utifrån resultaten som framkommit konstatera att samtliga villkor uppfylls utifrån de primära sociala motivationsfaktorer

som driver kvinnor att engagera sig i terrorgrupper. Denna kunskap ger oss också förutsättningar att förstå hur de sociala normerna styr dessa kvinnors handlingar.

6.2 Straffbarhet för deltagande vs Rättsliga normer

Kan lagstiftningen påverka kvinnors motivation att engagera sig i en terrorgrupp? Ett försök att besvara detta, och hur, kan endast göras utifrån den kunskap som framkommit i resultatet av innehållsanalysen av de vetenskapliga artiklarna och är således av spekulativ art. Endast två av de studerade artiklarna nämnde lagstiftning i förhållande till kvinnlig terrorism och ingen av dem diskuterade hur den legala aspekten påverkar kvinnornas val. Frågan kan dock diskuteras utifrån Regeringens lagrådsremiss och Lagrådets yttrande och ställas mot rättsliga normer samt de sociala motivationsfaktorerna, för att potentiellt kunna leda till en rekommendation kring lagstiftning inom området.

Regeringen och Lagrådet är inte överens om straffbeläggning av ett deltagande i en terrorgrupp utifrån liggande förslag. Den som främst skiljer sig är att Regeringen anser att föreningsfriheten som lagstadgats i regeringsformen inte hotas av föreslagen kriminalisering, medan Lagrådet tvärtom anser att förslaget innebär en begränsning av denna frihet. Detta visar att den föreslagna ändringen i lagtexten inte fullt ut präglas av intersubjektivitet. Enligt regeringsformen 2 kap. §20, första stycket får föreningsfriheten begränsas genom lag, men här uppstår en konflikt mellan rättsliga normer på olika hierarkiska nivåer. Enligt regelverket kring hantering av konflikter mellan rättsliga normer skall regeringsformen gå före den vanliga lagen och således skulle Lagrådets rekommendation vara korrekt.

Den konkreta kopplingen mellan lagrådsremissen och kvinnors motivation att engagera sig i en terrorgrupp ligger emellertid i vad som omfattas av definitionen av deltagande. Enligt Regeringen skall det, för att det skall röra sig om deltagande i den mening som avses i remissen, finnas en konkret och kvalificerad anknytning till terrorgruppen. En kvinna som engagerar sig i en terrorgrupp, utifrån de sociala motivationsfaktorer och förutsättningar som behandlas i uppsatsens resultat, kan sägas vara konkret anknuten till gruppen och således vara deltagande. Skulle då en rättsregel som innefattar hårdare formella sanktioner ha betydelse för kvinnans val att bryta mot denna? Teoretiskt sett kan en hårdare formell sanktion påverka kvinnor att inte begå ett normbrott, men rättsreglerna har endast en indirekt påverkan på våra liv och precis som sociala normer måste även rättsliga normer vara kommunicerade, tolkade och förstådda. Det finns därför ingen garanti att hårdare sanktioner skulle påverka motivationen ur denna aspekt.

Både informella och formella sanktioner till följd av ett normbrott drabbar kvinnan som individ. Dock ligger vinsten för de kvinnor som engagerar sig p.g.a. faktorer på makronivå ofta utanför dem själva som individer, vinsten kan vara ett förändrat samhälle, en frigörelse från patriarkatet eller en ny politisk ordning, vilket gör att kvinnorna potentiellt accepterar även en hårdare formell sanktion.

De sociala normer som kvinnorna bryter mot ersätts med nya sociala normer i den nya gruppen, men detta faktum gäller inte rättsliga normer. Ett brott mot en rättslig norm medför en i förväg

bestämd sanktion som utdelas av en legitim överhöghet eller statlig tvångsmakt och skulle därför i praktiken kunna medföra en allvarligare sanktion för kvinnorna. Ett straffansvar för deltagande, som potentiellt kan innebära att kvinnorna anses delta i terrorgruppen enbart genom att uppfostra sina barn, kan i ett sådant fall påverka motivationen men inte motivationsfaktorerna.

Enligt Regeringen ses utbildning av barn i terrorgruppens ideologi som ett handlande som stärker, främjar eller understöder terrorgruppens förmåga, men Regeringen menar också att enbart ta hand om barn inom familjen inte skall vara straffbart. Lagrådets svar på detta är att utövandet av föräldrarollen inte inskränker sig till att enbart ta hand om sina barn, utan att uppfostra dem och att uppfostran kan likställas med utbildning av barnen. Detta utsätter kvinnorna för ett dilemma där enkom deras föräldraskap gör dem till terrorister. Under sådana premisser, så länge detta faktum är känt av kvinnorna, skulle de kunna göra valet att inte bryta mot den rättsliga normen. Men det skulle också innebära att de måste ta avstånd från allt som har med terrorgruppen att göra, vilket kan inkludera t.ex. barnens far. Häri ses komplexiteten och nödvändigheten att definiera och tydliggöra begreppet deltaga i lagstiftningen. Utgångspunkten att kvinnor utifrån primära sociala motivationsfaktorer fattar ett medvetet beslut att engagera sig i en terrorgrupp, kan teoretiskt sett innebära att en skärpt rättsregel påverkar deras val. Sannolikheten är dock större att detta har högre påverkan på kvinnor som ”bara” uppfostrar sina barn i gruppens ideologi än för kvinnor med ett ”högre kall”. Kanske genom att de i högre grad gör en kostnadskalkyl inför sitt val och att normen i högre grad överensstämmer med deras egna preferenser.

Lagrådet menar att det deltagande som förbjuds i Regeringens förslag är alldeles för omfattande. Förslaget innefattar allt från vardagliga aktiviteter till rena våldshandlingar och Lagrådet uttrycker att endast helt harmlösa aktiviteter då skulle falla utanför det straffbara området. För en rättslig norm, som alltid ytterst är en handlingsregel, gäller att den är uppbyggd av rättsfaktum och rättsföljd. I detta fall är de faktum som måste föreligga för att en rättsföljd skall inträda alltför vaga för att rättsregeln skall kunna följas och lämpliga sanktioner utdelas. Samtidigt är det i det enskilda fallet som rättsliga normer ges sin funktion och i förhållandet till individens enskilda handlingar som juridiken drar sina normativa slutsatser. Det innebär att lagförslaget, liksom all lagtext, lämnar ett visst utrymme för tolkning och hänsyn till särskilda situationer. En kunskap kring detta hos de kvinnor som på något vis deltar eller tänker på att delta i en terrorgrupp, kan leda till att skärpta rättsregler inte påverkar motivationen eftersom det finns fortfarande finns möjlighet till individuella bedömningar i det fall en formell sanktion skulle utfalla. Resultatet av kostnadskalkylen blir att kostnaden inte med säkerhet blir högre än vinsten.

7. Slutsatser

Det övergripande syftet med uppsatsen var att besvara de två frågeställningar som satts och i detta kapitel redogörs för om detta syfte uppnåtts.

Frågeställning ett lyder; vilka är de primära sociala motivationsfaktorer som ligger bakom kvinnors

val att frånga samhällets sociala normer och engagera sig i en terrorgrupp? Genom en kvalitativ innehållsanalys av vetenskapliga texter har frågeställningen besvarats på makro- och mesonivå. Fem primära sociala motivationsfaktorer har återfunnits och redovisats i resultatet; det patriarkala samhället, västvärldens syn på det muslimska samhället, politiskt klimat, gruppdynamik och sociala nätverk samt viljan att förändra sin egen status i samhället.

De sociala normerna på makronivå är mest troligt är kommunicerade, tolkade och förstådda eftersom dessa normer är införlivade i samhället som kvinnorna lever i. Ändå är kvinnorna villiga att bryta mot dessa sociala normer och fruktar inte de sanktioner som följer i den utsträckning att de istället väljer att följa normen. Vinsten för kvinnorna ses som högre än kostnaden och på makronivå ligger vinsten i ett, för kvinnor, bättre och friare samhälle och en vinst för framtida generationer. Motivationen är ett s.k. "högre kall". På mesonivå är motivationsfaktorerna mer individuella och de sociala normerna är inte med samma sannolikhet kommunicerade, tolkade och förstådda. Kvinnorna byter en social norm mot en annan genom sitt engagemang i en terrorgrupp, även om detta inte nödvändigtvis innebär att den nya normen överensstämmer med kvinnornas personliga preferenser.

Ett av målen med att engagera sig i terrorgrupper visade sig vara viljan att förändra det normativa idealet i samhället. Detta tyder på att kvinnorna har en övertygelse om att deras engagemang primärt leder till något gott och att huvudfokus inte är terrorgruppens agerande gentemot andra, utan vad som kan komma efter i form av en förändring. Häri ligger på ett sätt en önskan att tillfredsställa samhällets förväntningar, men inte förväntningarna från det existerande samhället utan förväntningarna från ett framtida, förändrat samhälle. Kvinnorna strävar efter att tillfredsställa sina egna förväntade önskningar och gör detta genom att bryta mot den sociala norm som existerar i patriarkatet. I detta fall frångår den sociala normen både Bicchieris och Baier & Svenssons villkor för existensen av en norm och handlar inte enbart om individens uppfattning om omgivningens förväntan på det egna beteendet, utan på den egna förväntan på det egna beteendet i ett senare skede eller in en annan kontext. Den normativa förväntan bygger på en tanke om något annat än det som existerar i den aktuella kontexten och de villkorade förväntningarna anpassas till en framtida kontext. Å andra sidan bygger den sociala normen de facto på en normativ och villkorad förväntan, vilket innebär att samtliga villkor som Christina Bicchieri satt upp som förutsättningar för att en norm skall kunna existera, trots allt är uppfyllda. Kvinnorna har en förståelse för hur de skall förhålla sig till handlingsdirektivet som den sociala normen utgör.

Frågeställning två lyder; hur kan ett tillägg om straffansvar för deltagande i terrorgrupper i svensk lagstiftning, påverka motivationen för kvinnor att engagera sig i terrorgrupper? Denna frågeställning besvaras genom en slags ex-ante hypotes, d.v.s. rent hypotetiskt, med hjälp av en hermeneutisk textanalys. Rättsliga regler kan potentiellt påverka motivationen för kvinnor att engagera sig, men mest troligt inte motivationsfaktorerna. Hur påverkbara kvinnorna är för rättsreglerna kan variera beroende på om motivationsfaktorn ligger på makronivå eller mesonivå. Kvinnor som engagerar sig utifrån faktorer på makronivå torde vara mindre påverkbara genom hårdare lagstiftning, medan

kvinnor som engagerar sig utifrån motivationsfaktorer på mesonivå kan vara mer påverkbara. Motivationsfaktorer på makronivå, där målet är att åstadkomma samhällelig eller politisk förändring, gör möjligen kvinnorna mer resistenta mot åtföljande formella sanktioner än vad motivationsfaktorer på mesonivå gör. På mesonivå strävar man snarare efter förändring för sig själv eller sin närmaste omgivning, och även om incitamentet att bryta mot en rättslig norm kanske är lika starkt på denna nivå kan det vara så att kostnadskalkylen för normbrottet inte motiverar att det skall fullföljas. Som exempel kan valet att, som västerländsk kvinna, följa sin make till ett annat land för att uppfostra sina barn, påverkas av en föreslagen lagskärpning kring ett deltagande medan möjligheten att bryta patriarkatet och förändra framtida kvinnors ställning i samhället kan ha ett ännu starkare incitament och inte påverkas av en lagskärpning.

Det framkommer i analysen av resultaten inte några konkreta belägg för ett konstaterande om huruvida kvinnors motivation påverkas av en kriminalisering av deltagande, eller inte. Det kan dock konstateras att ett straffbeläggande för deltagande innebär att en mycket tydlig definition av begreppet *deltaga* måste göras. Framförallt för kvinnor, eftersom det är de som oftast ansvarar för barn i familjen och som genom en alltför vag definition skulle kunna bli stämplade som terrorister mot sin vilja bara genom att ta hand om sina barn i terrorgruppens ideologi.

8. Avslutande diskussion

I detta kapitel diskuteras och kritiserar delar av analysresultatet i uppsatsen samt några av de problemställningar som förelegat under uppsatsskrivandet.

En problemställning att ta hänsyn till i uppsatsen är att de kvinnor som behandlas i samtliga utvalda artiklar är omgivna av andra uppsättningar sociala och rättsliga normer än uppsatsförfattaren. Det innebär att jag utgått från mina egna referensramar i mina tolkningar och analyser, vilket skulle kunna innebära att ett slags bias föreligger. Jag har dock under hela arbetet strävat efter att vara objektiv i mina iakttagelser och tolkningar.

En annan problematik ligger i diskussionen kring rättsliga normer och motiv att engagera sig. Även här föreligger i uppsatsens resultat, utifrån den kvalitativa innehållsanalysen, helt andra uppsättningar rättsliga regler, statsskick och samhälleliga förutsättningar än de som lagrådsremissen och yttrandet utgår ifrån. I min strävan att försöka knyta samman hur motivationen kan påverkas av lagstiftningen för kvinnor som engagerar sig i terrorgrupper, har jag försökt att i första hand relatera till de kvinnor som skulle komma att påverkas av svensk lagstiftning. Det är dock oundvikligt att även färgas av de kvinnor som är föremål i uppsatsens resultat, vilket kan skapa en skevhet i analysen.

När det kommer till Regeringens lagrådsremiss och Lagrådets yttrande kring denna, var en av Lagrådets främsta anledningar till att inte kunna tillstyrka att ändringsförslaget skulle ligga till grund för ny lagstiftning, att den grundlagsskyddade föreningsfriheten genom förslagets utformning skulle vara hotad. Det finns emellertid kritik att rikta mot Lagrådets tolkning utifrån regeringsformen och Europakonventionen just vad gäller föreningsfriheten. I regeringsformen anges att föreningsfriheten

får begränsas när det gäller sammanslutningar av militär eller liknande natur, och att säga att terrorgrupper inte är av militär eller liknande natur kräver en tydligare definition av vad som avses med *militär eller liknande*. Av Europakonventionen framgår vidare att praxis är att endast föreningar som inte förespråkar våldsmetoder eller annan illegal verksamhet skall tillåtas. Särskilda aktiviteter som är relaterade till terrorgrupper är i svensk lagtext redan kriminaliserade, således har man redan sagt att terrorgruppernas verksamhet i delar är illegala. Det borde också finnas tillräckliga bevis, genom både forskning och praktik, för terrorgruppers förespråkande av våldsmetoder för att dessa inte skall omfattas av föreningsfriheten.

En justering av den lagtext som gör gällande att föreningsfriheten även gäller politiska partier och föreningar som inte vill ha en demokrati i vedertagen mening eller där revolution eller väpnad kamp är en del av ideologin eller vars verksamhet är kopplad till kriminalitet, skulle kunna göras för att lösa frågan om kriminalisering om t.ex. deltagande. En sådan justering i svensk lagtext kan vara att följa Europadomstolens praxis att endast tillåta föreningar att verka så länge de inte förespråkar våldsmetoder eller annan illegal verksamhet. Lagrådets hävdande att utformningen av lagrådsremissens förslag på att straffbelägga deltagande, skulle begränsa grundlagsskyddet för föreningsfrihet till att enbart avse lovlig verksamhet, lämnar övrigt att önska. Varför skulle grundlagsskyddet *inte* enbart avse lovlig verksamhet?

Jag tror att, för att kunna göra en lagskärpning eller för att kunna skriva *policies* och hitta verktyg för att förhindra att kvinnor engagerar sig i terrorgrupper, måste lagstiftaren, kommuner och myndigheter börja med att titta på bakomliggande motivationsfaktorer och utgå från dessa.

I det bearbetade materialet i form av vetenskapliga artiklar saknas en diskussion kring den legala aspekten av att kvinnor engagerar sig i terrorgrupper, detta är ett område att forska vidare inom. Likaså hade det varit intressant att forska vidare i hur den sociala normen kring terrorism och deltagande i terrorism ser ut i Sverige och hur diskursen över tid förändrats, eller inte förändrats.

Referenslista

- Baier, M. & Svensson, M. (2009). *Om normer*. Uppl.1:1. Malmö; Liber AB
- Bicchieri, C. (2005) *The Grammar of Society. [Elektronisk resurs] The Nature and Dynamics of Social Norms*. Cambridge University Press.
- Bloom, M. (2005) Women are increasingly taking a leading role in conflicts by becoming terrorists – Specifically by becoming suicide bombers. *BULLETIN OF THE ATOMIC SCIENTIST*, 61(6), pp. 54-62.
<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com/ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=edsyss&AN=000239000700028&site=eds-live&scope=site> [2019-03-26]
- Bloom, M. (2010). Death Becomes Her: The Changing Nature of Women's Role in Terror. *Georgetown Journal of International Affairs*, 11(1), p. 91.
<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com/ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=edshol&AN=edshol.hein.journals.geojaf11.15&site=eds-live&scope=site> [2019-03-26]
- Bloom, M. (2016). The changing nature of women in extremism and political violence. *Freedom from Fear*, vol. 2016/11. <https://doi.org/10.18356/083ecdad-en>
- Bryman, A. (2008). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Uppl. 2. Stockholm; Liber AB
- Cockburn, C. (2010). Militarism and War. I J. Shepherd, L. (red.) *Gender Matters in Global Politics, a Feminist Introduction to International Relations*. Oxon & New York; Routledge, ss. 105-115
- Code, L. (2000) Patriarchy, *Encyclopedia of Feminist Theories*, pp. 378-379.
<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=qth&AN=17378162&site=eds-live&scope=site> [2019-05-08]
- de Leede, S (2018). Western Women Supporting IS/Daesh in Syria and Iraq – An Exploration of their Motivations. *International Annals of Criminology*, 56(1/2), pp. 43-54. doi: 10.1017/cri.2018.9. [2019-03-26]
- Denscombe, M. (2014). *Forskningshandboken, För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Uppl. 3:1. Lund; Studentlitteratur AB.
- Doherty, R. & Frier, K. (2016). *Gender and Violent Extremism: Examining the Psychology of Women Participating in Non-State Armed Groups*. Master of arts. Washington DC; The George Washington University [2019-03-26]
- Engdahl, O. & Larsson, B. (2011). *Sociologiska perspektiv, Grundläggande begrepp och teorier*. Uppl. 2:6. Lund; Studentlitteratur AB
- Gielen, A-J. (2018). Exit programmes for female jihadists: A proposal for conducting realistic evaluation of the Dutch approach. *International Sociology*, 33(4), pp. 454-472. doi: 10.1177/0268580918775586 [2019-03-26]
- Hart, C. (1998). *Doing a Literature Review, Releasing the Social Science Research Imagination*. London; SAGE Publications Ltd
- Hussein, S. (2013). From Rescue Missions to Discipline. *Australian Feminist Studies*, 28(76), pp. 144-154. doi: 10.1080/08164649.2013.790110 [2019-03-25]
- Hydén, H. (2002). *Normvetenskap*. Lund; Sociologiska institutionen, Lunds Universitet
- Hydén, H. (2016). *Rättsregler, En introduktion till juridiken*. Uppl. 7:1. Lund; Studentlitteratur AB

- Jaques, K. & Taylor, P.J (2013). Myths and Realities of Female-Perpetrated Terrorism. *Law and Human Behavior*, 37(1), p. 35.
<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=edsjsr&AN=edsjsr.43586891&site=eds-live&scope=site> [2019-03-26]
- Jaques, K & Taylor, P.J (2009). Female Terrorism: A Review, *TERRORISM AND POLITICAL VIOLENCE*, 21(3), pp. 499-515. Doi: 10.1080/09546550902984042
- Justitiedepartementet (2018). *En mer heltäckande terrorislagsstiftning*. (Regeringens proposition 2017/18:174). Stockholm; Regeringskansliet
- Katz, J. (2015). *Where do the women fit in – A theoretical analysis of Western women's participation and role in the Islamic State*. Master thesis in Political Science with a focus on Crisis Management and International Coordination. Stockholm; Swedish Defence University [2019-03-28]
- Korrespondenterna* (2019). IS-fångarna från Sverige [TV-program]. Sveriges Television, SVT Play, 23 mars
- Lagrådet (2019). *Ett särskilt straffansvar för deltagande i en terroristorganisation- Yttrande*.
https://www.lagradet.se/?s=s%C3%A4rskilt+straffansvar+f%C3%B6r+deltagande&submit=S%C3%B6k&start_date=2019&end_date=2019 [2019-04-15]
- Laster, K. & Erez, E. (2015). Sisters in Terrorism? Exploding Stereotypes. *Women & Criminal Justice*, 25:1-2, pp. 83-99. doi:10.1080/08974454.2015.1023884 [2019-03-26]
- Mathewson Denny, F. (1975) The Meaning of "Ummah" in the Qur'ān, *History of Religions* 15, no. 1, pp. 34-70 doi: <https://doi.org/10.1086/462733>
- Nuraniyah, N. (2018). Not Just Brainwashed; Understanding the Radicalization of Indonesian Female Supporters of the Islamic State. *Terrorism & Political Violence*, 30(6), pp. 890-910. doi: 10.1080/09546553.2018.1481269 [2019-03-25]
- Perešin, A. (2018). Why Women from the West are Joining ISIS. *International Annals of Criminology*, 56(1/2), pp. 32-42. doi: 10.1017/cri.2018.19 [2019-03-26]
- Post, J.M (2015). Terrorism and right-wing extremism: The changing face of terrorism and political violence in the 21st century: The virtual community of hatred. *International Journal of Group Psychotherapy*, 65(2), pp. 242-271. doi: 10.1521/ijgp.2015.65.2.242 [2019-03-26]
- Raghavan, S.V & Balasubramanian, V. (2014). Evolving Role of Women in Terror Groups: Progression or Regression? *Journal of International Women's Studies*, 15(2), pp. 197-211.
<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=qth&AN=97515715&site=eds-live&scope=site> [2019-03-25]
- Regeringen (2019). *Ett särskilt straffansvar för deltagande i terroristorganisationer*. (Lagrådsremiss). Stockholm; Justitiedepartementet
- SFS 1960:729. *Lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk*. Stockholm; Justitiedepartementet
- SFS 1974:152. *Kungörelse om beslutad ny regeringsform*. Stockholm; Justitiedepartementet
- SFS 1962:700. *Brottsbalk*. Stockholm; Justitiedepartementet
- SFS 2003:148. *Lag om straff för terroristbrott*. Stockholm; Justitiedepartementet
- Shedd, J. (2006). Understanding Female Terrorists: An Analysis of Motivation and Media Representation. *Conference Papers – American Political Science Association*, p.1.

<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=poh&AN=26944748&site=eds-live&scope=site> [2019-03-26]

Svenska Akademiens Ordlista (2019). Deltaga. <https://svenska.se/tre/?sok=deltaga&pz=1> [2019-05-06]

Svenska Akademiens Ordlista (2019). Engagera. <https://svenska.se/tre/?sok=engagera&pz=2> [2019-05-10]

Svenska Akademiens Ordlista (2019) Jihad. <https://svenska.se/tre/?sok=jihad&pz=2> [2019-05-10]

Thurén, T. (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Uppl. 2:8. Stockholm; Liber AB

Bilaga 1

Tabell 1. *Kombinationer av sökord i LUBSearch*

Databas	Sökord	Antal träffar	Utvalda
LUBSearch	motivation kvinnor AND terrorism AND extremism	0	
LUBSearch	kvinnor AND terrorism	0	
LUBSearch	kvinnor AND terrorism AND extremism	0	
LUBSearch	western women AND extermism OR radicalization OR terrorism AND motives OR motivation OR motivation factors	19	3
LUBSearch	victim terrorists AND terrorism AND female	158	7
LUBSearch	sjoberg gentry AND terrorism	3	1

Tabell 2. *Namn på terrorgrupper som förekommer i de utvalda artiklarna*

Organisationsnamn	Ursprungsland
Black Widows	Tjetjenien
Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (FARC)	Colombia
Irish Republican Army (IRA)	Irland
Islamic State (IS)/Daesh	Irak, Syrien
Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE)	Sri Lanka
Red Army Faction (RAF)	Tyskland (Väst)
Weather Underground	USA
Euskadi Ta Akhmedova (ETA)	Spanien
Palestinian Liberation Organization (PLO)	Israel
Popular Front for the Liberation of Palestine (PFLP)	Palestina

Tabell 3. *Författare, land och publiceringsår för utvalda vetenskapliga artiklar*

Författare	Land	Publiceringsår
Bloom, M.	USA	2016
Bloom, M.	USA	2010
Bloom, M.	USA	2005
de Leede, S.	Nederländerna	2018
Doherty, R. & Frier, K.	USA	2016
Gielen, A-J.	Nederländerna	2018
Hussein, S.	Australien	2013
Jaques, K. & Taylor, P.J	Storbritannien	2009
Jaques, K. & Taylor, P.J	Storbritannien	2013
Katz, J.	Sverige	2015
Laster, K. & Erez, E.	Storbritannien	2015
Nuraniyah, N.	Storbritannien	2018
Post, J.M.	Storbritannien	2015
Perešin, A.	Kroatien	2018
Raghavan, S. & Balasubramaniyan, V.	Indien	2014
Shedd, J.	USA	2006
Sjoberg, L. & Genty, CE.	USA	2016
Turner, K.	Malaysia	2016

Tabell 4. *Antal artiklar per kategori*

Tema; Motivationsfaktorer	
Kategori	Antal artiklar
Personligt	13
Familjeförhållanden	8
Religiös övertygelse	4
Tvång	2
Samhälle	8
Hämnd	5
Få respekt	2
Politik	6
Genus	4

Ekonomi	2
Uttråkning	2
Utbildningsnivå	1
Kriminalitet	0
Psykisk ohälsa	1

Tabell 5. Kodningsmanual

Benämning	Motiv (I)	Benämning	Organisation (III)	Benämning	straff/lagtext (III)
Personligt	Pers				
Förhållande/familj	Fam	IS/Daesh (Iraq, Syria)	IS	Legal aspekt	Lag
Religiös övertygelse	Rel	FARC (Colombia)	FARC		
Tvång	Tv	RAF (Germany)	RAF		
Samhälle	Samh	Red Brigade (Italy)	RB		
Hämnd	Hä	Liberation Tigers of Tamil Eelam (Sri Lanka)	LTTE		
Få respekt	Res	Weather Underground (USA)	WU		
Politik	Pol	Black widows (Chechnya)	BW		
Genus	Gen	ETA (Euskadi Ta Akhmedova) (Spain)	ETA		
Ekonomi	Ek	Irish Republican Army (Ireland)	IRA		
Uttråkning	Utt	Palestinian Liberation Organization	PLO		
Utbildningsnivå	Utb				
Kriminalitet	Krim				
Psykisk ohälsa	Psyk				

Tabell 6. Kodning av Sociala motivationsfaktorer

Sociala motivationsfaktorer		Kategorier:	Makro	rad	Meso	rad
			Västvärldens syn	9, 15	Sociala nätverk	10, 34, 50 61, 71
			Skapa ett bättre samhälle	17, 23, 16, 19, 70	Socioekonomi	39, 41, 44, 45, 78
			Politik	52, 84, 68	Förhöjd status i samhället/bevisa något för samhället	62, 90, 88, 85
			Samhälleliga orättvisor	12, 77, 90	Ökad frihet i samhället	57, 77
			Patriarkat	53, 83	Sociala stigma	81, 89, 60
			stereotyper	26	Social media påverkan	36, 73
					Påverkan från grupp eller familj	43, 48, 73, 61, 75